

4. Bibó István: *Az államhatalmak elválasztása egykor és most*. In: Uő: *Válogatott tanulmányok*. II. 1945–1949. Magvető, Bp., 1986. 396.
5. *A magyar közigazgatás reformja a Nemzeti Parasztpárt javaslatában (1946)*. In: *Bürokrácia és közigazgatási reformok Magyarhonban*. Közreadja: Csizmadia Andor. Gondolat, Bp., 1979. 541–551. Vö. Gyarmati György: *Közigazgatási reform és pártküzdelmek, 1944–1947*. Valóság, 1984/6. 12–17.
6. Bibó István: *Az európai társadalomfejlődés értelme*. In: Uő: *Válogatott tanulmányok*. III. 1971–1979. Magvető, Bp., 1986. 75.
7. Uo. 106.
8. Lásd például John Stuart Mill: *Representative Government*. In: Uő: *Utilitarianism. On Liberty. Representative Government*. J. M. Dent and Sons Ltd. London, 1910. különösen 276–292.
9. Lásd mindenekelőtt Karl Marx vonatkozó műveit.
10. Lásd *Sulla teorica dei governi e sul governo parlamentare* (1884), valamint *Elementi di scienza politica* (1896) című munkáit. Mosca életének, politikaelméletének és az utóbbi nemzetközi elterjedésének a feldolgozásához vö. Ettore A. Albertoni: *Mosca and the Theory of Elitism*. Basil Blackwell, Oxford, 1987.
11. Idézi Ettore A. Albertoni: i.m. 21.
12. *A Systèmes socialistes* (1902), valamint a *Trattato di sociologia generale* (1916) című munkáiról van szó.
13. T. B. Bottomore: *Elites and Society*. Basic Books, New York, 1964. 7–8. A munka az elitelméletek máig legjobb elemzése.
14. Uo. 8.
15. Vö. W. G. Runciman: *Social Science and Political Theory*. Cambridge University Press, Cambridge, 1963. 70.
16. C. Wright Mills: *Az uralkodó elit*. Gondolat, Bp., 1972. 280.
17. Joseph A. Schumpeter: *Capitalism, Socialism and Democracy*. Harper and Row Publishers, New York, 1950. 269, 284–285.
18. W. G. Runciman: i.m. 77–78.

EGYED ÁKOS

Gróf Mikó Imre (1805–1876)

(Részlet)

[...] Az utókor általában azokat az elődöket tartja történelemformáló személyiségeknek, akik helyesen ismerték fel koruk nagy kérdéseit, és maradandó munkásságot fejtettek ki azok megvalósítása érdekében. Ezekről szokás azt mondani, hogy rányomták személyiségük bélyegét korszakukra.

Ilyen kimagasló, értékalkotó szellem volt a történeti Erdélyben a 19. században gróf Mikó Imre, akit találoán neveztek már a kortársak intézményalapítónak s Erdély Széchenyijének, ezzel is utalva jelentőségének rangjára. Mikó, akárcsak a nagy példa, alapításával jelentősen hozzájárult Erdély modernizációjához, a magyar kultúra és tudomány fejlődéséhez. Helyesen írta róla Kelemen Lajos: „Két emberöltő távlatából megállapítható, hogy ő szívben, szellemben és áldozatban a 19. században az egész magyarságnak egyik legkiemelkedőbb, szűkebb hazánknak, Erdélynek legnagyobb fia volt.”¹ [...]

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalapítása

...[Mikó Imre] az 1850-es évek közepén elérkezettnek látta az időt legnagyobb vállalkozása: egy múzeum és annak fenntartására hivatott egyesület megalapítására. Számára ösztönzést jelentett az a több mint évszázados múlta visszatekintő törekvés, amely Erdélyben tudományos intézmény létrehozásáért folyt. Itt csak Bod Péter kezdeményezését, az Aranka György-féle Erdélyi Magyar Nyelvmívelő Társaság, valamint Döbrentei Gábor akadémiai jellegű kezdeményezését említjük meg.² [...]

Amint láttuk, Mikó 1855–56-ban kezdte szervezni az Erdélyi Múzeum-Egyesületet; négyévi kitartó küzdelem után sikerült megszereznie Bécs jóváhagyását működéséhez, s aztán még 15 évig vezette elnökként ezt a kicsiből jelentősre növekedett országos intézményt, amely ugyan nem vált tulajdonképpeni múzeummmá, sem akadémiai testületté, mégis gyakorlatilag múzeumi gyűjtőmunkát és akadémiai jellegű tudományművelést végzett. Ez volt az ő fő műve. S bár távozása után az EME többször került válságos helyzetbe, mindig ki tudott emelkedni belőle, mert jól volt megalapozva. Átmeneti visszaesés mégis bekövetkezett, s ahogy Szabó T. Attila írta: a múzeum-egyesületi öntudat gyöngült, hiszen korábban az EME egyetemet is pótolta, most pedig a kolozsvári tudományegyetem vált az első számú intézménnyé, amelyet az állam finanszírozott, s gondoskodott fejlesztéséről. De néhány év

múlva, az 1870-es évek végén, az Egyesület megújult és megerősödött, s az első világháború kitöréséig kiváló eredményeket ért el, mégpedig nem kis mértékben azért, mert a szakosztályok megszervezésével mégiscsak „tudományos testületként” működött. És ez összhangban volt az alapító szándékával.

Mikó Imre 1875-ben még elnökölt az EME márciusi, az Erdélyi Egyházkerület májusi közgyűlésén, valamint a Magyar Történelmi Társulat ugyanazon év szeptemberében, Nyitrán rendezett összejövetelén. És mindenütt figyelemre méltó gondolatokat tartalmazó beszédet mondott, de 1875 végétől a mind jobban elhatalmasodó betegsége miatt visszavonult a közéletől, és nagyrészt marosújvári kastélyában tartózkodott. Megírta végrendeletét, amelyben 60 000 forintot a sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumnak, 6000 forintot az Erdélyi Egyházkerületnek s ugyanannyit a Kolozsvárt felállítandó teológiai fakultás számára hagyományozott. 1876. június 20-án rosszul lett, s július 15-én Kolozsvárra szállították, itt hunyt el szeptember 16-án. Halálát az epéből kiinduló s elhatalmasodó májcirózis okozta – amint azt a boncolást végző Genersich Antal orvosprofesszor megállapította.

Temetésére szeptember 19-én került sor, hatalmas részvétel mellett. Mintegy tíz-tizenkét ezer ember gyűlt össze, több mint száz hatóság és társulat képviseltette magát a gyászszertartáson. Gyászbeszédet Nagy Péter református püspök, Mikó Imre egyik legközelebbi munkatársa tartott. A Házsongárdi temetőben pihen. Vele a több száz éves, hidvégi Mikó-nemzetség utolsó, ám legnagyobb sarja távozott el. A veszteség az összmagyarságé volt, aminthogy életműve is összmagyar történelmi örökség. [...]

Mikó Imrét foglalkoztatta – amint láttuk – a magyarság jövője. Bízott abban, hogy a magyar nemzet kivívhatja Európában az őt megillető helyet, ugyanakkor realisabb önismeretre kérte a magyarságot. Ha van valami valóságmag abban, amit az idegenek hangoztatnak, ti. hogy a magyarság szabadságszerető nép, de miután kivívja szabadságát, nem tud mit kezdeni vele, s egymás ellen, tehát önmaga ellen fordul, akkor tartson önvizsgálatot, mert kis népeknél kisebb hibák is nagy bajok forrásai lehetnek.

Ezt üzenetként is elfogadhatjuk.

(2009. 11.)

JEGYZETEK

1. Kelemen Lajos: *Serlegbeszéd gróf Mikó Imréről*. Erdélyi Múzeum, 1944. 40–41.
2. Egyed Ákos: *Gróf Mikó Imre, Erdély Széchenyije*. Debrecen, 2005. 152–153.

KOVÁCS KISS GYÖNGY

A huszonegyedikről?

Epilógus

Go Trabi Go 1–2., német film. 1991, 1992.

A Lipcse közelében élő Struutz család elhatározza, hogy utazni megy új szerzeményével, a Trabanttal. Örömük határtalan, végre eljött az éves szabadság ideje! Irány az aranyló Nyugat, Itália. A történet főszereplője a világoskék Trabant, mellyel Velence felé szágulda(ná)nak. Az apa, Udo örökös szlogenje, melyet a Trabant csomagtartójára fest: „Nápolyt látni és meghalni!”

No persze odáig még hosszú az út...

A család a berlini fal leomlása után visszatérve a vakációról, megdöbbenve tapasztalja: otthonát porig rombolták, hogy helyén golfpályát építsenek. A baj nem jár egyedül; kiderül, a család fő az új rendszerben örökölt egy csőd szélén álló kertitörpe-gyárat, ráadásul az új világ új rendszerű és még vadonatújabb korrupcióságú polgármestere is üldözőbe veszi feleségét.

A „hosszú” 18. század után, a következőn átlépve a 20. valójában igen rövidnek bizonyult. Hetvenöt évig tartott – 1914-től 1989-ig, benne két világháborúval. „Ez a két hatalmas hegyvonulat határozta meg az egész század arculatát. Az orosz forradalom, az atombomba, a gyarmatbirodalmak vége, a kommunista államok létrejötte, a világ két szuperha-